

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ns. valtion palvelut

THL:n tulosohjauksessa olevaan alaiseen hallintoon (voidaan kutsua myös valtion sote-palveluiksi) lukeutuvat valtion lastensuojeluyksiköt eli valtion koulukodit ja vankilan perheosasto, valtion mielisairaalat eli Niuvanniemen ja Vanhan Vaasan sairaalat, sekä Vankiterveydenhuollon yksikkö (VTH). Valtion koulukotien opetustoimen tulosohjaus on jaettu Opetushallituksen kanssa. Toimintayksiköt ovat itsenäisiä työnantajavirastoja, joilla on oma operatiivinen johtonsa ja budjettinsa. Kukin toimintayksikkö on vastuussa erityisen vaativien, vaikeahoitoisten ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden ja potilaiden erityispalvelujen tuottamisesta. Poikkihallinnollinen yhteistyö poliisin, rikosseuraamuslaitoksen ja tuomioistuinten kanssa on luonteenomaista. Kaikissa toimintayksiköissä tarjottava hoito tapahtuu suljetuissa tai osin rajoitetuissa laitosolosuhteissa. VTH toimii vankilan tiloissa. Jokaisessa toimintayksikössä on toteutettu ja aikataulutettu toteutettaviksi toimitilahankkeita, jotta paikkojen kokonaismäärä vastaisi kasvavaa kysyntää.

Valtion sosiaali- ja terveyspalvelut ovat siirtyneet eri aikaan THL:n vastuulle eri perustein ja THL:n toimintakenttä on muodostunut hyvin laajaksi. THL:n toimintaa arvioinut kansainvälinen arviointipaneeli (2023) ehdotti raportissaan valtion sote-palvelujen siirtoa pois THL:n vastuulta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaminen ei ole tutkimus- ja asiantuntijalaitoksen keskeisintä tekemistä ja siitä syystä on tarpeen selvittää näiden palvelujen tuottamisen kehittämismahdollisuudet ja siirtomahdollisuudet eli keskittäminen jollekin hyvinvointialueelle tai yhteistoiminta-alueelle osaksi nyt muodostunutta palvelujärjestelmää.

Selvitykset ja jatkotoimenpiteet on syytä tehdä vaiheistaen ottaen huomioon hallittu siirto ja kansallisen tason asiantuntijuuden säilyminen esim. THL:ssä. Siirrolla ei ole välittömiä säästövaikutuksia. Näihin valtion sote-palveluihin liittyy joka tapauksessa lainsäädännön päivittämistarpeita kuten myös kiinteistöinvestointeja, sillä useat tilat ovat vanhoissa kiinteistöissä. Alla kuvaukset toiminnasta:

Valtion lastensuojeluyksiköt

Kokonaisuuteen lukeutuvat viisi valtion koulukotia ja Vanajan vankilan perheosasto. Vankilan perheosastolla on 10 paikkaa alle kolmevuotiaalle tuomiota suorittavan vanhemman lapsille. Yhteensä valtion koulukodeissa on 108 asiakaspaikkaa 12-18—vuotiaille. Vaativan tason osastopaikkoja on 72 ja erityisen huolenpidon paikkoja 36 (vahvasti rajoitettua, enintään 90 vrk:ta kestävää, suljettua hoitoa). Valtion koulukoteihin on pysyvästi 50—80 lapsen jono.

Vuonna 2022 lapsia oli sijoitettuna koulukoteihin 283, hoitovuorokausia oli yhteensä 38 849, koulupäiviä 17 847. Työntekijöitä oli 342. Toiminta vaatii hyvin resurssoidun, moniammatillisen ja erityisosaamista omaavan henkilöstön.

Rahoituspohja muodostuu pääosin hyvinvointialueilta laskutettavista hoitovuorokausimaksuista ja kunnilta perittävistä koulupäivämaksuista. Valtion koulukotien kokonaisbudjetti on n. 29,3 milj. euroa vuonna 2023. Valtion rahoitusta tästä on 4,9 milj. euroa.

Valtion mielisairaalat

Niuvanniemi ja Vanhan Vaasan sairaala ovat valtakunnallisesti erityistason hoitoa, asiantuntijapalveluita ja mielentilatutkimuksia tuottavia oikeuspsykiatrisia sairaaloita. Kuopiossa sijaitseva Niuvanniemen sairaala on Pohjoismaiden suurin oikeuspsykiatrisen sairaala ja se toimii myös Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana.

Valtion sairaalat vastaavat noin puolesta maan psykiatrisista pitkäaikaislaitospaikoista. Sairaansijamäärät: Niuvanniemi 297, Vanhan Vaasan sairaala 155. Hoitovuorokaudet: Niuvanniemen sairaala 103 314, Vanhan Vaasan Sairaala 53 114. Sairaalat toimivat nettobudjetoituina kokonaiskustannusten ollen vuonna 2022 Niuvanniemen sairaalassa 41 milj € ja VVS:ssa 24 milj €. Vuonna 2022 henkilötyövuosia oli Niuvanniemen sairaalassa 544 ja Vanhan Vaasan sairaalassa 311.

Vankiterveydenhuollon yksikkö (VTH)

Vankeus- ja tutkintavankeuslain mukaisesti VTH vastaa vangin lääketieteellisten tarpeiden mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon sekä lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisestä. Yksikkö tuottaa normaalisuusperiaatteen mukaisesti vangeille samantasoiset palvelut kuin muuallakin julkisessa terveydenhuollossa. VTH tuottaa itse perusterveydenhuollon poliklinikka- ja sairaalapalvelut, suun terveydenhuollon sekä psykiatrisen erikoissairaanhoidon. Muu sairaanhoito ostetaan ulkopuolelta, pääasiassa hyvinvointialueilta. Jokaisessa vankilassa on hoitajan ja lääkärin vastaanotto (27 kpl, lisäksi 12 hammashoitola). Sairaalapalveluita tuotetaan Hämeenlinnan vankisairaalassa sekä psykiatrisessa vankisairaalassa, joissa tehdään myös oikeuspsykiatrisia tutkimuksia: mielentilatutkimuksia, vaarallisuus- ja väkivaltariskiarvioita sekä seksuaalirikoksesta tuomitun velvoitteeseen koevapauteen liittyviä arviointijaksoja.

VTH vastaa vuosittain noin 6000 eri vangin terveyden- ja sairaanhoidosta toimien tiiviissä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) kanssa. Hämeenlinnan vankisairaalassa potilaspaiikkoja on yhteensä 38, psykiatrisessa vankisairaalassa Turussa 40 ja Vantaalla 14. Vuonna 2022 hoitovuorokausia Vankisairaalassa oli n. 7000 ja psykiatrisessa vankisairaalassa n. 10 000. Poliklinikoilla potilastyösuoritteita oli yhteensä noin 180 000, hammashuollossa 7400 potilaskäyntiä. Henkilöstömäärä yhteensä on noin 240 (215 htv), joista lääkäreitä noin 20 ja sairaanhoitajia 135. VTH:n määräraha jakaantuu toimintamäärärahaan (19,929 M€) ja ulkopuolisten terveystalveluiden arviomäärärahaan (2,8 M€).

VTH toimii RISE:n tiloissa ja se vastaa myös terveydenhuollon kokonaisturvallisuudesta. Poliklinikkavastaanotot ja sairaalajaksot edellyttävät jatkuvaa vartijoiden läsnäoloa, myös lähetettäessä potilas vankilan ulkopuoliseen hoitoon.